

1. 9. 2017

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Dohodnutá osoba aneb Rozhodčí doložky arbitrážních center 5 let po novele

V právní praxi rozhodčího řízení došlo novelou zákona č. [216/1994](#) Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „RozŘ“), novelou provedenou zákonem č. [19/2012](#) Sb., která nabyla účinnosti dne 1. 4. 2012, k zavedení institutu tzv. dohodnuté osoby, v zahraniční literatuře označované jako appointing authority (dále jen „Novela“). Stalo se tak doplněním znění § 7 odst. 1 ZRŘ o větu „Rozhodce může být určen i stranami dohodnutou osobou nebo způsobem uvedeným v pravidlech pro rozhodčí řízení podle § 19 odst. 4.“.

Tato Novela měla před 5 lety umožnit existenci právnických osob, které nejsou stálými rozhodčími soudy podle RozŘ, označovaných v zahraniční i tuzemské arbitrážní teorii i praxi jako arbitrážní centra. Podívejme se nyní zpátky do historie, i na to, jaká je aktuální rozhodovací praxe vyšších soudů a zda se podařilo vůli zákonodárce naplnit, resp. zda ji soudy při své rozhodovací činnosti respektují.

Otázka legality rozhodčích smluv tzv. arbitrážních center hýbala českou arbitrážní praxí několik posledních let. Rozhodčí doložky arbitrážních center zakládaly k rozhodování sporu pravomoc rozhodce ad hoc zapsaného na seznamu vedeného právnickou osobou, která rozhodci pomáhala s administrací rozhodčího řízení (v praxi byly tyto instituce označovány ponejvíce jako arbitrážní centra), a vedla jejich seznamy, ale nebyla stálým rozhodčím soudem podle § 13 RozŘ.

Zákon již před Novelou dával stranám smlouvy možnost alternativy spočívající v oprávnění neurčit v rozhodčí smlouvě rozhodce jmenovitě a stanovit si určitý mechanismus, podle kterého bude rozhodce určen následně. Zákon to vyjadřoval a i dnes vyjadřuje dikcí „stanovit způsob, jak počet i osoby rozhodců mají být určeny.“ (§ 7 odst. 1 RozŘ).

Z uvedené dikce vyplývalo a vyplývá, že rozhodce může být určen v podstatě jakkoliv, tedy např. třetí osobou, losem, prostřednictvím pravidel rozhodčího řízení apod. V tuzemské arbitrážní praxi byl na základě tohoto legálního zmocnění rozhodce jmenován, resp. určován do funkce buď prostřednictvím pravidel, která vydávala arbitrážní centra jako servisní organizace rozhodců ad hoc u nich sdružených nebo vedených na jejich seznamech rozhodců, nebo přímo prostřednictvím jeho určení statutárním orgánem arbitrážního centra. Právní úpravy, kterou přinesla Novela, tedy nebylo vůbec třeba, neboť naplnění tohoto mezinárodně uznávaného způsobu určování rozhodců bylo možno dosáhnout již za předchozí právní úpravy a také jej dosahováno bylo. Pravidla rozhodčího řízení uvedená nebo odkazovaná v rozhodčí smlouvě nebo doložce stanovila způsob určení rozhodce. Rozhodce byl na základě takto nastaveného mechanismu do funkce určen zpravidla předsedou servisní organizace nebo servisní organizací samotnou. Tyto organizace, jež měly a mají formu právnických osob soukromého práva (ponejvíce obchodních společností a spolků) jsou i dnes v arbitrážní praxi i literatuře označovány jako arbitrážní centra, jak bylo řečeno výše.

Historická geneze

Pro popis geneze vzniku a činnosti arbitrážních center, vč. pozdějších diskusí o platnosti takto koncipovaných rozhodčích doložek, lze odkázat na odbornou literaturu k této věci.[1] Judikatura od účinnosti zákona neměla s rozhodčími doložkami arbitrážních center výkladový problém, neboť takto koncipovaná rozhodčí doložka činí z arbitrážních center právě onu určovací, jmenovací, nominační autoritu (onu v zahraničí naprosto běžnou soukromoprávní „appointing authority“).[2] Nejvyšší soud v této souvislosti několikrát judikoval, že i arbitrážní centra, jakož i jinak v praxi či teorii označované soukromé instituce, které nejsou stálými rozhodčími soudy ve smyslu ust. § 13 RozŘ, jsou oprávněna vydávat své statuty a řády nebo jinak označená pravidla a vést vlastní listiny (seznamy) rozhodců, ze kterých mohou být rozhodci k výkonu funkce určeni.[3] Tato praxe trvala až do 28. května 2009, kdy Vrchní soud v Praze vydal přelomový judikát sp. zn. 12 Cmo 496/2008[4], v němž činnost arbitrážních center označil za obcházení zákona. Toto rozhodnutí vyvolalo ostré reakce arbitrážních center na jedné straně[5] a naopak pozitivní reakce na straně spotřebitelských organizací[6].

Uvedené rozhodnutí Vrchního soudu v Praze následně „přezkoumal“ Nejvyšší soud České republiky, jehož judikatura byla do té doby k činnosti arbitrážních center „příznivá“ a rozhodčí doložky shora uvedeného typu shledával platnými, a většina jeho soudců se nově přiklonila k právnímu názoru Vrchního soudu v Praze. Na základě stanoviska Občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu České republiky byl judikát Vrchního soudu v Praze při jednání kolegia dne 13. ledna 2010 schválen a z hlediska sjednocování judikatury upřednostněn před judikátem Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2008, sp. zn.: 32 Cdo 2282/2008 a doporučen v publikaci ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek (tzv. „Zelená sbírka“), kde byl zveřejněn pod R 45/2010.

Judikatura ve věci rozhodčích doložek arbitrážních center byla však i po publikaci usnesení Vrchního soudu v Praze v Zelené sbírce roztržštěná a řada krajských soudů je nadále shledávala při své rozhodovací praxi platnými[7].

Otázku, zda mohou arbitrážní centra nebo rozhodci ad hoc vydávat jako soukromoprávní subjekty své statuty a řády, „s konečnou platností“ restriktivně vyřešilo sjednocující Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu České republiky, dostupné na jeho webové prezentaci (www.nsoud.cz)[8], v němž se konstatuje, že: „Vzhledem k tomu, že v rámci odborné veřejnosti, ovšem s dopady pro četná smluvní ujednání, vznikaly pochybnosti o právním názoru Nejvyššího soudu v rámci rozhodčích řízení (v otázce platnosti rozhodčích doložek), přijal velký senát Nejvyššího soudu sjednocující právní názor, který je totožný s názorem Vrchního soudu v Praze, jenž byl již dříve publikován ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek. Podle Velkého senátu Nejvyššího soudu platí, že

„Pokud rozhodčí smlouva neobsahuje přímé určení rozhodce ad hoc (pro tento konkrétní případ), respektive konkrétní způsob jeho určení, ale v této souvislosti jen odkazuje na rozhodčí řád vydaný právníčkou osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona, pak je taková rozhodčí smlouva neplatná pro obcházení zákona a to podle § 39 obč. zákona. Nebo-li pokud subjekt, který není stálým rozhodčím soudem, zřízeným na základě zákona, vykonává takové činnosti, které spadají podle zákona o rozhodčím řízení výlučně do působnosti stálých rozhodčích soudů, jde o zcela zřejmý a logicky odvoditelný úmysl obcházet zákon a o nastavení podmínek vzbuzujících pochybnosti o nestranném a předvídatelném rozhodování. Nelze mít ani za to, že by se účastníci byli dohodli na tom, že by jejich případný spor řešil ad hoc rozhodce, neboť žádný takový rozhodce nebyl v rozhodčí smlouvě přímo uveden, tedy jasným a zákonu odpovídajícím způsobem nebyl stanoven způsob, jak by příslušný rozhodce měl být určen.“

Shora uvedená judikatura a stanoviska Nejvyššího soudu České republiky tak s účinností od 11.

května 2011, kdy bylo Stanovisko veřejně prezentováno, zneplatnila ty rozhodčí doložky, v nichž byl rozhodce určován odkazem na pravidla právnických osob (arbitrážního centra), popř. jimi samými, které nejsou stálým rozhodčím soudem podle § 13 RozŘ. Uvedené stanovisko jsem podrobil kritice.[9]

Po přijetí Novely provedené zákonem č. [19/2012](#) Sb., která možnost určovat rozhodce odkazem na pravidla rozhodčího řízení podle § 19 odst. 4 RozŘ a dále i třetí, tzv. „dohodnutou osobou“ podle § 7 odst. 1 RozŘ výslovně umožnila, se všichni domnívali, že bude možno Stanovisko Nejvyššího soudu aplikovat pouze na rozhodčí smlouvy (doložky) uzavřené před účinností Novely zákona. V praxi tomu však tak nebylo a soudy je začaly aplikovat i retroaktivně.[10]

Novela zákona a institut dohodnuté osoby

Po Novele zákona tak panovala představa, že rozhodčí smlouvy (doložky) uzavřené po účinnosti Novely zákona se budou spravovat - logicky - režimem jeho ustanovení po Novele. Právní jistotu ve věci platnosti rozhodčích doložek arbitrážních center měla Novela přinést právě vložím věty druhé komentovaného ustanovení, ve znění: „Rozhodce může být určen i stranami dohodnutou osobou nebo způsobem uvedených v pravidlech pro rozhodčí řízení podle § 19 odst. 4 RozŘ.“

Z uvedeného ustanovení vyplývá, že zákonodárce Novelou zpřesnil, vyjasnil a legitimizoval postavení arbitrážních center tím, že tato budou (kromě případných jiných subjektů) dohodnutou osobou ve smyslu ust. § 7 odst. 1 věta druhá RozŘ, kterou může být rozhodce určen, pokud se na tom strany v rozhodčí smlouvě dohodnou.

Dikce zákona neomezuje osobu ve smyslu § 7 odst. 1 věta druhá RozŘ na osobu právnickou, pročez může být jmenovací autoritou („appointing authority“) i osoba fyzická[11], i když to v praxi asi nebude příliš časté. Je také nerozhodné, o jakou osobu se jedná, zda o osobu tuzemskou (českou) nebo cizí (zahraniční). Podstatné je jediné to, aby tato osoba byla skutečně „osobou v právním slova smyslu“, tedy aby měla právní subjektivitu podle českého práva nebo některé ze zahraničních právních úprav a aby bylo její určení dostatečně určité a nevznikaly pochybnosti o její existenci. Pokud půjde o osobu právnickou, nebylo by od věci (i když to zákon nikde nepřikazuje), aby byl součástí jmenovacího dekretu nebo jinak označeného dokumentu, kterým je rozhodce ve smyslu § 7 odst. 1 věta druhá RozŘ do funkce určen, popř. součástí spisu rozhodčího řízení, rovněž výpis z obchodního rejstříku nebo jinak označené evidence takové osoby. Žádné jiné požadavky zákon na dohodnutou osobou neklade.

Závěru, že Novelou zákona má dojít k vyjasnění otázky, zda může být rozhodce určen i třetí osobou, kterou judikatura nejprve aprobovala a potom zakazovala, a to ve prospěch odpovědi, že to možné je, odpovídá i vůle zákonodárce obsažená v Důvodové zprávě k Novele zákona o rozhodčím řízení č. [19/2012](#) Sb., kde se na str. 13 konstatuje, že

„Dále se vyskytly určité výkladové nejasnosti v otázce stálých rozhodčích soudů, konkrétně v tom, jaký subjekt může být považován za stálý rozhodčí soud. Objevil se výklad, že stálým rozhodčím soudem může být jakýkoliv subjekt, který je založen na základě zákona o rozhodčím řízení. Takový výklad však dle našeho názoru není správný. Předmětná otázka by tudíž měla být vyjasněna. Z tohoto důvodu by však také měla být vyjasněna činnost tzv. arbitrážních center, které není možné považovat za stálé rozhodčí soudy. Jejich činnost není v rozporu se zákonem, pokud tato centra poskytují podporu jednotlivým rozhodcům, kteří jsou zmocněni stranami k rozhodování ve sporu. Některé nejasnosti do této problematiky vneslo i rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. 12 Cmo 496/2008. V návaznosti na něj se jeví jako nanejvýš vhodné, aby zákon činnost arbitrážních center

alespoň částečně osvětlil.“

Vůle zákonodárce stran existence a činnosti arbitrážních center byla a je tedy zřejmá, a to vyjasnit činnost tzv. arbitrážních center, tedy právnických osob vydávajících pravidla rozhodčího řízení (ať již jakkoliv označená jako např. Pravidla, Řády apod.), a poskytujících rozhodcům administrativní a technické zázemí k výkonu jejich činnosti, tedy jak je běžné v zahraničí. Jak je výslovně uvedeno v Důvodové zprávě, činnost arbitrážních center není podle zákonodárce v rozporu se zákonem, pokud tato centra poskytují podporu jednotlivým rozhodcům, kteří jsou zmocněni stranami k rozhodování ve sporu.

Reprezentanti arbitrážních center vnímali novou právní úpravu jako legislativní kompromis, kdy na jedné straně Novela legitimizovala a legalizovala pro futuro jejich činnost, a na straně druhé jim vložena kontroverzní ustanovení § 13 odst. 4 RozŘ přikázala změnu názvu, neboť podle uvedeného ustanovení smí od účinnosti Novelu používat označení stálý rozhodčí soud, rozhodčí soud, rozhodčí společnost a jiná podobná označení, pouze stálé rozhodčí soudy zřízené na základě zvláštního zákona.[12]

Sbírkový judikát Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2015, sp. zn.: 26 Cdo 3662/2014

Jak ukázal následný vývoj, radost arbitrážních center netrvala ani do rána, neboť soudy i po Novele pokračovaly v judikaturní cestě započaté rozhodnutím Vrchního soudu v Praze z roku 2009 a dále reprezentované usnesením Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11. května 2011, sp. zn.: 31 Cdo 1945/2010, rozhodující (ne všechny, ale povětšinou) tak, jako kdyby Novelu zákona, týkající se bezprostředně činnosti arbitrážních center, vůbec nebylo.

Nejasnosti do problematiky legality arbitrážních center vneslo dále usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 4. 2015, sp. zn.: 26 Cdo 3662/2014, publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 101 / 2015 (předseda senátu JUDr. Jitka Dýšková), dále též jen jako „judikát 3662“, jehož právní věta zní: *„Pro posouzení nezávislosti a nestrannosti třetí osoby pověřené určením rozhodce se uplatní stejná pravidla jako pro nezávislost a nestrannost rozhodců. V úvahu přitom připadá jakýkoliv druh závislosti, zejména závislost materiální, stejně jako zájem na výsledku projednávání sporu.“*

V odůvodnění se Nejvyšší soud dále přihlásil k dosavadní judikatuře, když konstatoval, že *„Byl-li výběr rozhodce s odkazem na jednací řády a seznamy rozhodců, vydanými právníkem osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona (případně výběr rozhodce učiněný takovou osobou přímo), dosavadní judikaturou (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 5. 2011, sp. zn. 31 Cdo 1945/2010, uveřejněné pod č. 121/2011 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2013, sp. zn. 23 Cdo 1112/2013, uveřejněný pod č. 35/2014 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek) považován za netransparentní a rozhodčí smlouva (doložka) z tohoto důvodu za neplatnou, není důvod se od těchto přijatých závěrů odchýlit ani poté, kdy Novela zákona o rozhodčím řízení v § 7 odst. 1 umožňuje výběr rozhodce třetí osobou výslovně.“*

V odůvodnění Nejvyšší soud dále doplnil, že *„Proto dovolací soud uzavřel, že je-li třetí osobou, která má podle rozhodčí smlouvy (doložky) vybrat rozhodce (§ 7 odst. 1 zákona č. 216/1994 Sb.), právníkem osoba, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona, jež rozhodce jmenuje (již bez výslovného odkazu na interní dokumenty, ale podle stejných principů) z okruhu osob, s nimiž dlouhodobě spolupracuje, jejichž seznam i nadále vede a jejichž činnost organizačně a administrativně zajišťuje, nelze takto učiněný výběr rozhodce považovat za transparentní, což má za následek neplatnost rozhodčí doložky podle § 39 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve*

znění účinném do 31. 12. 2013 (srov. § 3028 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku). Vůle stran vyjádřená v rozhodčí doložce nemůže být respektována, jelikož odporuje pravidlům spravedlivého procesu.“

Nejvyšší soud pak dále apeloval na nezbytnost nestrannosti a nezávislosti appointing authority, když uvedl, že „Pro posouzení nezávislosti a nestrannosti třetí osoby pověřené určením rozhodce se uplatní stejná pravidla jako pro nezávislost a nestrannost rozhodců. V úvahu přitom připadá jakýkoliv druh závislosti, zejména závislost materiální, stejně jako zájem na výsledku projednávání sporu (srov. obdobně Bělohávek, A. J. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 374-375). Výběr rozhodce, který by provedla třetí osoba, jež není nestranná a nezávislá, nelze považovat za transparentní. Zásada nezávislosti a nestrannosti tzv. appointing authority jako jeden z principů rozhodčího řízení přitom platí obecně, tedy nejen ve vztazích ze spotřebitelských smluv, ale i ve vztazích mezi podnikateli. Protože zákon nestanoví pro tzv. appointing authority žádná omezení, lze uzavřít, že se může jednat jak o osoby fyzické, tak o osoby právnické. Nelze však považovat za „nezávislé“ třetí osoby tzv. arbitrážní centra, což jsou obvykle právnické osoby, které nejsou stálými rozhodčími soudy, jež se zabývají organizováním rozhodčího řízení ad hoc, mají z této činnosti ekonomický prospěch a jako rozhodce jmenují opakovaně osoby, s nimiž mají dlouhodobé vztahy a poskytují jim při jejich rozhodovací činnosti servis. Obvykle jsou přitom navázány na podnikatele (jejich právní zástupce), kteří jim fakticky dávají práci tím, že do svých smluv začleňují rozhodčí doložky, v nichž pověřují rovněž opakovaně tuto právnickou osobu výběrem rozhodce.“

V judikátu 3662 vše začíná bez jakékoliv argumentace tvrzením, že arbitrážní centra, která nejsou stálými rozhodčími soudy, nejsou nestrannou třetí osobou, a proto nemohou být tzv. „appointing authority“. Dále se uvádí, že za arbitrážní centrum je považována právnická osoba, která se zabývá organizováním rozhodčího řízení a má z toho ekonomický prospěch a jako rozhodce jmenuje osoby, se kterými má dlouhodobé vztahy, a poskytuje jim při jejich rozhodovací činnosti servis. Dále je zde obsažen závěr, že obvykle jsou arbitrážní centra navázána na podnikatele a jejich právní zástupce, kteří jim fakticky dávají práci tím, že si vybírají do svých rozhodčích doložek, aby byly „appointing authority“. Žádný z těchto závěrů není přitom Nejvyšším soudem jakkoliv argumentován; namísto argumentace se Nejvyšší soud omezuje na užití slov jako „obvykle“, nebo „zpravidla“, čímž sám dokládá, že tomu tak není ve všech případech, a že sám neví, v kolika případech tomu tak je a v kolika tomu tak není. Nejvyšší soud neuvádí ani to, jaká právní norma mu dává zmocnění tuto otázku zkoumat, ani to, na čem svá tvrzení zakládá. Závěry jím postulované tak nelze ničím ověřit a nelze s nimi z důvodu absence jejich odůvodnění, absence opory v zákoně pro takový postup a absence opory v případných statistických zjištěních nebo jiných doložitelných informacích ani věcně polemizovat. Výsledkem je formalistický výklad a paušální odsudek založený na předem nespecifikované a nepodložené úvaze.

Aniž by byly Nejvyšším soudem uvedeny konkrétní skutkové okolnosti, ze kterých lze paušálně dovozovat nedostatek nestrannosti a nezávislosti ve vztahu strany sporu a appointing authority, dospívá Nejvyšší soud na základě zjištění, že rozhodcem byl v posuzovaném případě určen bývalý statutární orgán appointing authority, k závěru, že již z tohoto důvodu je výběr osoby rozhodce třeba považovat za netransparentní. Ani na jednom řádku není Nejvyšším soudem argumentována (natož pak vyargumentována) tvrzená závislost či strannost dohodnuté osoby („appointing authority“) vůči stranám či jejich právním zástupcům. Bez jakéhokoliv odůvodnění (creatio ex nihilo, aneb „vytvoření z ničeho“) a zákonného podkladu byl tak nad rámec a proti smyslu a účelu zákona i proti vůli zákonodárce judikaturně vytvořen zcela nový požadavek, spočívající v soudem požadované nezávislosti, která by měla (musí) existovat ve vztahu mezi dohodnutou osobou /appointing authority) a jí do funkce jmenovaným (určeným) rozhodcem.[13] V českém právním řádu a prostředí se přitom nezávislost a nestrannost rozhodujícího orgánu (soudce, rozhodce, správního úředníka atd.) posuzuje

vždy pouze ve vztahu k účastníkům řízení (stranám sporu), jejich zástupcům nebo k věci.

Rozumím argumentu, že dohodnutá osoba by měla být na účastnících řízení (stranách sporu), jejich zástupcích a na věci nezávislá, aby mohla při svém jmenovacím úkonu vystupovat jako nestranná, neboť jen u takové osoby existuje objektivní předpoklad, že k projednání a rozhodnutí sporu vybere nezávislého a nestranného rozhodce. Možnost rozšíření aplikace tohoto požadavku na vztah mezi dohodnutou osobou a rozhodcem, kterého dohodnutá osoba určí (jmenuje) do funkce v konkrétním řízení, však zákon nikde nezakládá a nelze ji judikaturně libovolně dovozovat, neboť by šlo při absenci zákonné úpravy o exces soudu jako orgánu státní moci a vybočení z ústavního pořádku, spočívající v porušení čl. 2 odst. 3 Listiny a z čl. 2 odst. 4 Ústavy.

Rozpor judikátu 3662 s nálezovou judikaturou Ústavního soudu

V judikátu 3662 také není nikde uvedeno, z jakého důvodu a v čem konkrétně podle Nejvyšším soudem vyjádřeného názoru odporuje vůle stran spravedlivému procesu. Judikát 3662 je již v tomto ohledu v rozporu s recentní judikaturou Ústavního soudu, neboť Ústavní soud České republiky ohledně této problematiky dospěl k závěru, že je vždy nutno náležitě tvrdit, prokázat a zdůvodnit, proč by měla být v daném případě dotčená rozhodčí doložka neplatná.[14]

Jak dále vyplývá z citace, z obecných principů (zejména ustanovení § 18 RozŘ[15]) a Komentáře od profesora Bělohávk se dovozuje závěr, že by appointing authority měla být nezávislá a nestranná na stranách sporu. S tím lze jedině souhlasit. Soudy však v praxi vytvořily na základě judikátu 3662 zcela nový, zákonem nikde nestanovený, požadavek, že by appointing authority měla být nezávislá a nestranná ve svém vztahu vůči rozhodci, kterého do funkce jmenuje. Takový závěr jde však naprosto nad rámec zákonného textu i vůle zákonodárce jasně vyjádřené v Důvodové zprávě, a protože zákon nikde výslovně takový požadavek nezakládá, je v rozporu s aktuální nálezovou judikaturou Ústavního soudu, v níž ještě ve větší míře než kdykoliv předtím rezonuje prvek autonomie vůle a princip, podle kterého je třeba dát při výkladu právního jednání v pochybnostech přednost výkladu svědčícímu jeho platnosti, před jeho zneplatněním.

V této souvislosti lze odkázat na závěry nálezu Ústavního soudu České republiky ze dne 13. září 2016, sp. zn. I. ÚS 190/15[16], nebo na nálezu Ústavního soudu České republiky ze dne 11. července 2017, sp. zn.: IV. ÚS 3168/16 (dále jen „Nález“). V tomto Nálezu Ústavní soud k otázce výkladu právního úkonu (jednání) vyzdvihl několik zásadních tezí. Předně konstatoval, že „*Autonomie vůle a svobodného individuálního jednání je na úrovni ústavní garantována článkem 2 odst. 3 Listiny. Článek 2 odst. 3 Listiny je třeba chápat ve dvojím smyslu. Ve své první dimenzi představuje strukturální princip, podle něhož lze státní moc vůči jednotlivci a jeho autonomní sféře (včetně autonomních projevů volních) uplatňovat pouze v případech, kdy jednání jednotlivce porušuje výslovně formulovaný zákaz upravený zákonem. Ve své druhé dimenzi pak čl. 2 odst. 3 Listiny působí jako subjektivní právo jednotlivce na to, aby veřejná moc respektovala autonomní projevy jeho osobnosti, včetně projevů volních, které mají odraz v jeho konkrétním jednání, pokud takové jednání není zákonem výslovně zakázáno. Takové pojetí čl. 2 odst. 3 Listiny vyjadřuje skutečnost, že jednotlivce a jeho svobodné jednání mají v materiálním právním státě vždy prioritu před státní mocí realizovanou zákonem. Pokud by jednotlivce neměl vůbec mít možnost dovolávat se této priority přímo, byla by taková přednost pouhou formální deklarací.*“ (viz str. 5 dole, bod 22-24 Nálezu).

Ústavní soud pak dále pokračuje, že „*Svobodná sféra jednotlivce a její bezprostřední ústavní garance v podobě vymahatelného subjektivního práva jsou totiž condiciones sine qua non materiálního právního státu, který je vystavěn na úctě k základním právům jednotlivce. Právo na respektování*

autonomní a svobodné sféry jednotlivce působí vlastně jako konstanta vytčena před závorkou, v níž se ocitají jednotlivá specifikovaná základní práva pozitivněprávně formulovaná v reakci na jejich masové porušování autoritativními či totalitními režimy. Porušení tohoto práva se orgán státní moci dopustí i tehdy, pokud formalistickým výkladem norem podústavního práva odepře autonomnímu projevu vůle smluvních stran důsledky, které smluvní strany takovým projevem zamýšlely ve své právní sféře vyvolat. Ustanovení čl. 2 odst. 3 Listiny ve své druhé dimenzi, v níž působí jako základní právo jednotlivce, je pak třeba aplikovat bezprostředně a přímo. V této dimenzi jde o subjektivní právo, které působí bezprostředně vůči státní moci. Orgány státní moci jsou proto při aplikaci podústavního práva současně povinny normy tohoto práva, v nichž se odráží čl. 2 odst. 3 Listiny a čl. 2 odst. 4 Ústavy jako objektivní ústavní princip, interpretovat tak, aby nezasáhly do subjektivního práva jednotlivce na autonomii vůle, jež garantuje také čl. 2 odst. 3 Listiny ve své druhé dimenzi. Jinými slovy, obecné soudy si při interpretaci shora uvedených ustanovení jednoduchého práva musejí počínat tak, aby formalistickým výkladem právních norem nezasáhly do práva jednotlivce činit vše, co mu zákon výslovně nezakazuje, a nebýt nucen činit, co zákon výslovně neukládá. To se týká i norem, jež upravují interpretaci projevů vůle jednotlivců. Formalismus spočívající toliko ve výkladu smluvního textu z něj samotného bez ohledu na vůli účastníků smluvního vztahu představuje protiústavní zásah do základních práv jednotlivce.“ (viz str. 6 uprostřed, bod 25-27 Nálezu).

Z uvedeného vyplývá, kam směřuje nálezová judikatura Ústavního soudu. Ta spatřuje v přístupu obecných soudů k interpretaci právních úkonů (jednání) obecnými soudy otázku po zásluze navýsost ústavní, a nalézá objektivní ústavní princip v příkazu interpretovat smlouvy jako soukromá jednání tak, aby soudy při své interpretaci nezasáhly do subjektivního práva jednotlivce na autonomii vůle, jež garantuje také čl. 2 odst. 3 Listiny. Soudy si při interpretaci zákona musejí počínat tak, aby formalistickým výkladem právních norem nezasáhly do práva jednotlivce činit vše, co mu zákon výslovně nezakazuje, a nebýt nucen činit, co zákon výslovně neukládá. Jsem názoru, že v oblasti rozhodčího řízení nejsou ve světle judikátu 3662 tyto ústavní principy dodržovány.

Další nesprávnosti v judikátu 3662

V praxi se bohužel často setkávám s tím, že obecné soudy při aplikaci § 7 odst. 1 RozŘ berou judikát 3662 mechanicky a tvrdošjně vyzdvihují právě onu větu, týkající se nezávislosti a nestrannosti dohodnuté osoby, která by měla být stejně nezávislá a nestranná jako osoba rozhodce. S touto větou lze souhlasit, ne však s tím, aby byla aplikována bez dalšího, tj. bez podrobného zjištění skutkového stavu v každém jednotlivém případě. Rovněž není správné, dovozují-li soudy závislost a strannost dohodnuté osoby a rozhodce z některých administrativních znaků, jako je např. razítko dohodnuté osoby na procesních úkonech rozhodce, nebo ze skutečnosti, že sídlo dohodnuté osoby je doručovacím místem rozhodce v daném rozhodčím řízení a z dalších aktů, z nichž plyne nebo může plynout, že dohodnutá osoba rozhodčí řízení administruje nebo při něm rozhodci pomáhá. Právní úprava § 7 odst. 1 RoZŘ takovou možnost nevyklučuje a už vůbec nestanoví její výslovný zákaz (jak pro zákaz takové činnosti požaduje jako nepřekročitelnou ústavní podmínku Ústavní soud).

Podobně je třeba kritice podrobit i další závěr z judikátu 3662, podle kterého pokud je rozhodce dohodnutou osobou jmenován „...z okruhu osob, s nimiž tato osoba dlouhodobě spolupracuje a jejichž seznam i nadále vede, a jejichž činnost organizačně a administrativně zajišťuje, nelze takto učiněný výběr rozhodce považovat za transparentní“. Takový závěr se již zcela vymyká nejen zákonu, ale i zdravému rozumu, přispívá k destabilizaci celého segmentu rozhodčího řízení ad hoc, a opět zakazuje jednání, aniž by měl pro takový zákaz v zákoně oporu.

Zákon o rozhodčím řízení nikde nezakazuje, aby dohodnutá osoba vybírala rozhodce z určitého okruhu jí známých osob, z nichž některou podle své volby následně po žádosti

stran a předložení rozhodčí doložky bude jmenovat do funkce rozhodce.

To, že dohodnutá osoba (resp. její statutární orgán) ví, z jakého okruhu rozhodců, které osobně a profesně zná a může tak garantovat jejich odborné kvality a tím i kvalitu jimi po jmenování provedeného rozhodčího řízení, nelze zakazovat, ale naopak, je to prvek, který dává (a nikoliv bere) rozhodčímu řízení transparentnost. Opačný výklad, tedy výklad prezentovaný v judikátu 3662, vede k absurdnímu závěru, že vyšší transparentností by bylo, pokud by rozhodce, kterého dohodnutá osoba jmenuje, nebyl nikde formálně ani neformálně veden a dohodnutá osoba by jej osobně neznala, a postrádá jakoukoliv logiku. Je přeci zřejmé, že má-li dohodnutá osoba jmenovat rozhodce, musí jej znát a vědět, že je taková osoba odborně zdatná rozhodčí řízení provést, jakož i že splňuje podmínky pro výkon funkce rozhodce a nejlépe mít s takovým rozhodcem dobrou předchozí zkušenost. Rozumím tomu, kam v tomto případě judikát 3662 míří a ztotožňuji se s ním v jeho záměru omezit činnost „velkovýroben rozhodčích nálezů“, kterými byly v minulosti některé obchodní společnosti, které učinily z rozhodčího řízení „pásovou výrobu exekučních titulů na zakázku věřitele“. Tento cíl soudů by snad bylo ještě možno označit obecně za chvályhodný; potíží je v tom, že nemá žádnou oporu v zákoně a jde nad jeho rámec, a nadto, že by soudy v orávním státě žádné takové cíle mít neměly. V zaujetí svým celospolečenským úkolem čistit oblast rozhodčího řízení od jeho neduhů, mezi něž již samotná existence arbitrážních center podle názoru řady soudů a soudců patří, nelze abstrahovat od institutu dohodnuté osoby, zakotvené přímo v zákoně, a automaticky, vzorově a roboticky aplikovat tyto závěry na každou dohodnutou osobu, která jmenuje rozhodce do funkce v souladu s § 7 odst. 1 RozŘ.

Zatímco sbírková právní věta judikátu 3662 je hodna respektu a není jistě náhodou, že právě ona byla vybrána k publikaci ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu, čímž byly dány v podstatě její normativní a precedenční účinky, a to jak pro futuro, tak pro praeterio, řadu dalších závěrů Nejvyššího soudu, která k publikaci ve Sbírce vybrána nebyla, lze považovat již jen za vztahující se pouze ke konkrétnímu právnímu případu, jenž byl v dotčeném řízení řešen, aniž by bylo možno jim přikládat platnost a závaznost obecného normativu, kterým se mají obecné soudy při své rozhodovací praxi řídit.

Podobný závěr lze učinit i ve vztahu k zákazu, aby dohodnutá osoba rozhodčí řízení administrovala nebo organizačně zajišťovala. Takový zákaz ze zákona neplyne a je dovozován pouze judikaturně, nadto ve vztahu k právní úpravě účinné před Novelou, do které právní úprava rozhodčího řízení institut dohodnuté osoby neznala. Přebírá-li proto Nejvyšší soud České republiky v judikátu 3662 automaticky všechny judikaturní závěry z usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11. 5. 2011, sp. zn.: 31 Cdo 1945/2010, není to správné, neboť závěry tam uvedené odpovídaly jednak jiné právní úpravě a jednak byly judikaturní reakcí na některé negativní jevy mediálně spojované s rozhodčími řízeními, kde by jednou ze stran sporu (zpravidla stranou žalovanou) spotřebitel, a která vedla k oslabení prestiže tohoto způsobu řešení majetkových sporů jako celku, zejména pak právě v tzv. spotřebitelských rozhodčích řízeních, kde na jedné straně vystupoval spotřebitel, a bylo proto třeba vyšší míry zákonné i judikaturní ochrany.

Za současné situace, kdy je rozhodčí řízení možno vést již jen mezi osobami, které nejsou spotřebitelé[17], a kdy je tedy oktrojovaná rozhodčí doložka z povahy věci a též z důvodu vyšších zákonných požadavků na výkon funkce člena statutárního orgánu právnické osoby (§ 159 odst. 1 ObčZ), jakož i na samostatné podnikatele (§ 5 ObčZ) v praxi v podstatě nemožná, je třeba striktně trvat na dovolenosti všeho nezakázaného jednání.

Závěr

Protože právní praxe rozhodčího řízení v uplynulých letech výrazně přispívala k rychlému a efektivnějšímu řešení sporů mezi podnikateli jakožto dodavateli na jedné straně a spotřebiteli na straně druhé, získala si rychle svoji oblibu, nabyla na síle a následně ji logicky provázely excesy, které se nevyhnuly ani oblasti v České republice rychle se rozvíjící spotřebitelské arbitráže. Z tohoto důvodu byla přijata nová právní úprava, která rozhodčí řízení ponechává jako alternativu řešení majetkových sporů již jen mimo oblast spotřebitelského práva.

V průběhu vývoje byl přijat nový občanský zákoník, který daleko více než ten předchozí preferuje autonomii vůle jednotlivce při uzavírání smluv a který z hlediska jednání subjektů práva oprávněných uzavírat v právním styku rozhodčí doložky staví na zásadě jejich profesionality. Není proto již žádného důvodu k restriktivní interpretaci vybraných zákonných ustanovení a k vytváření nových zákazů prostřednictvím rozhodovací praxe soudů tam, kde sama zákonná úprava žádné zákazy nestanoví a kde je zřejmé, že zákazy určitých jednání neměl zákonodárce ani v úmyslu.

Soudy by jako orgány státní moci neměly ingerovat do smluvních vztahů osob soukromého práva a dotvářet spravedlnost podle svého subjektivního přesvědčení odhlížeje od normativního znění zákona a navíc způsobem, při kterém si naprosto „z nuly“ vymyslí zákaz soukromého jednání, které zákon nikde výslovně ani implicitně nestanoví. Takový postup se v současné době k újmě ústavnosti bohužel děje, když je v praxi rozhodčího řízení soudy obecné soudní soustavy plošně a často mechanicky aplikován judikát 3662, jehož rozbor byl předmětem tohoto příspěvku.

Je také třeba konstatovat, že vůli zákonodárce, který s činností arbitrážních center v roce 2012 při přijetí Novely počítal, se v důsledku odmítavého přístupu soudní moci nepodařilo naplnit. Oblast rozhodčího řízení tak může být vhodným, nikoliv však následovánímhodným příkladem i pro ostatní právní odvětví, jakou cestou by se judikatura Nejvyššího soudu neměla ubírat.

Vývoj judikatury obecných soudů by měl směřovat jednoznačně k primátu jednotlivce (občana) nad státem a k preferenci zásady dovolenosti soukromého jednání před hledáním důvodů, proč určité soukromé jednání zneplatnit, byť by bylo toto hledání odůvodňováno tím sebehonosnějším společenským cílem.

JUDr. Luděk Lisse, Ph.D. LL.M. MPA,
ředitel Ústavu práva a právní vědy, o.p.s.

[Ústav práva a právní vědy, o.p.s.](#)

Jablonského 640/2
170 00 Praha 7

Tel.: +420 224 247 011
gsm: +420 800 208 008
e-mail: podatelna@ustavprava.cz

-
- [1] Namátkou srov. např. LISSE, L.: K problematice arbitrážních center. In: Bulletin advokacie. ISSN 1210-6348. Roč. 2006, č. 1/2006, s. 40-43. LISSE, L.: Ještě jednou k činnosti arbitrážních center. Právní rádce. ISSN 1210-4817. 27. září 2007, roč. 15, č. 9, s. 61-63. LISSE, L.: Neplatnost rozhodčí smlouvy arbitrážního centra aneb konec (Pod-vodníků?) rozhodců ad hoc v Čechách, na Moravě a ve Slezsku?. Epravo [online]. 31. 3. 2010. Dostupné na [www >>> zde](http://www.epravo.cz). LISSE, L.: Rozhodčí soud vs. arbitrážní centrum. Epravo [online]. 12. listopadu 2011. Dostupné na [www >>> zde](http://www.epravo.cz). BĚLOHLÁVEK, A. J. Rozhodčí řízení ad hoc vs. řízení před stálými rozhodčími soudy a postavení tzv. rozhodčích center. Bulletin advokacie. ISSN 1210-6348. 27. října 2005, č. 10, s. 54-59. ZOULÍK, F. Některé problémy rozhodčího řízení. Bulletin advokacie. ISSN 1210-6348. 19. ledna 2007, č. 1, s. 13-15. PAVELKA, M. Rozhodčí řízení před tzv. rozhodčími centry. Bulletin advokacie. ISSN 1210-6348. 25. července 2005, č. 7-8, s. 58-59. HRABÁNEK, D.: K náležitostem rozhodčích smluv a činnosti soukromých rozhodčích soudů. In: Právní fórum. ISSN 1214-7966. Roč. 7, č. 3/2010, s. 139-143.
- [2] Srov. např. SPANNBAUER, P.-FRK, P.: Rozhodčí doložka arbitrážních center, příspěvek ze dne 6. 10. 2010, publikovaný pod č. 66199 na serveru www.epravo.cz (viz - dostupné na [www >>> zde](http://www.epravo.cz)).
- [3] Srov. např. známý judikát - usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 7. 2008, sp.zn.: 32 Cdo 2282/2008: „I jiné soukromé subjekty než stálé rozhodčí soudy zřízené ve smyslu ustanovení § 13 z.r.ř. mohou vést seznam rozhodců a vydávat pro účastníky rozhodčího řízení pravidla, kterými se rozhodci řídí. Pravidla těchto soukromoprávních subjektů pro určení rozhodců se považují za dohodu obsaženou v rozhodčí smlouvě ve smyslu ustanovení § 7 odst. 1 RozŘ.“
- [4] Vrchní soud v Praze zde vyjádřil názor, že „Pokud rozhodčí smlouva neobsahuje přímé určení rozhodce ad hoc, anebo konkrétního způsobu jeho určení, ale jen odkazuje ohledně výběru rozhodce a stanovení pravidel rozhodčího řízení na právnickou osobu, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona a odkazuje na touto právnickou osobou stanovené statuty a řády ke jmenování a výběru rozhodců, jakož i způsobu vedení rozhodčího řízení a stanovení pravidel o nákladech řízení, pak je taková rozhodčí smlouva neplatná dle § 39 občanského zákoníku pro obcházení zákona.“
- [5] Srov. k tomu za všechny komentáře ŽÍLA, M.: Rozhodčí doložky sjednané ve prospěch servisních organizací pro rozhodce ve světle rozsudku Vrchního soudu v Praze sp. zn. 12 Cmo 496/2008, publikováno dne 3. března 2010 pod č. 60447. na www.epravo.cz.
- [6] Srov. k tomu za všechny komentáře PALLA, T.: 60076. Zneužívání rozhodčích doložek - stále nevyřešený problém, publikováno dne 10. února 2010 pod č. 60447. na www.epravo.cz.
- [7] Srov. např. rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 10. srpna 2010, sp. zn.: 39 Co 88/2010, publikováno v časopise PRÁVO - časopis pro právní teorii a praxi, č. 4/2010, str. 69, viz www.ustavprava.cz, nebo rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 18. června 2010, sp. zn.: 36 Co 94/2010, publikováno v časopise PRÁVO - časopis pro právní teorii a praxi, č. 4/2010, str. 70, viz www.ustavprava.cz. citace z obou rozhodnutí jsou uvedena na konci komentáře k tomuto ustanovení
- [8] Viz usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11. 5. 2011, sp. zn.: 31 Cdo 1945/2010.
- [9] LISSE, L.: Stanovisko Nejvyššího soudu k rozhodčím doložkám arbitrážních center. Obchodněprávní revue: Odborný recenzovaný časopis pro obchodní právo a právo finančních trhů, č. 8/2011, s. 250-251.
- [10] Srov. LISSE, L.: Právo a spravedlnost II: Retroaktivní rozhodovací praxe Nejvyššího a Ústavního soudu, publikováno dne 14. 6. 2016 na právním portálu e-právo ZDE. Srov. též LISSE, L.: K retroaktivitě judikatury aneb modelový příklad judikátu Vrchního soudu v Praze týkající rozhodčího řízení. Elaw [online]. 7. září 2010. Dostupné na [www >>> zde](http://www.elaw.cz).

[11] Srov. BĚLOHLÁVEK, A. J.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. C. H. Beck. Praha. 2004. s. 76: „Takovou nezávislou osobou může být kterýkoliv vhodný subjekt. V mezinárodní praxi to bývá často osoba předsedy některého stálého mezinárodního rozhodčího soudu, a to i když jinak strany nezakládají pravomoc (příslušnost) takového rozhodčího soudu pro projednání a rozhodnutí sporu, či jiné významné instituce, v tuzemské praxi to může být předseda některého tuzemského stálého rozhodčího soudu, orgán obchodní, profesní či odvětvové komory nebo svazu, akademický funkcionář vysoké školy apod.“

[12] Přesná citace ust. § 13 odst. 4 RozŘ: „Nikdo není oprávněn používat při výkonu své činnosti takové označení, které vyvolává klamnou představu, že se jedná o stálý rozhodčí soud podle tohoto zákona, není-li k používání takového označení oprávněn podle jiného právního předpisu nebo mezinárodní smlouvy, která je součástí právního řádu.“

[13] S výjimkou případu, kdy je v pozici dohodnuté osoby obecný soud nebo stálý rozhodčí soud, což je jistě nedůvodná diskriminace, pro níž neexistuje žádná zákonná, natož pak ústavní opora, pozn. aut.

[14] Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 1. února 2016, sp. zn. II. ÚS 2061/15: „Možnost zvolit "appointing authority" je však zákonem výslovně předvídána, a pokud přesto odvolací soud považoval tento postup za nesprávný, měl podrobně vyložit, proč tomu tak za konkrétních okolností daného případu je. Odvolací soud konstatoval, že předmětná rozhodčí doložka "neodpovídá zákonnému znění", což ale vůbec nijak nerozvedl, a dále, že neodpovídá ani aktuální judikatuře Nejvyššího soudu. V odůvodnění napadeného usnesení odvolací soud cituje (na různých místech ve vztahu k různým právním otázkám) celkem čtyři rozhodnutí Nejvyššího soudu, přičemž ani z jedné citace neplyne závěr, který odvolací soud učinil.“

[15] „Strany mají v rozhodčím řízení rovné postavení a musí jim být dána plná příležitost k uplatnění jejich práv.“

[16] Viz právní věta nálezu Ústavního soudu České republiky ze dne 13. září 2016, sp. zn. I. ÚS 190/15 „Pokud chtějí obecné soudy dovozovat zákaz soukromého jednání, který není výslovně stanoven zákony, musí pro takový závěr předložit velmi přesvědčivé argumenty, protože jde o soudcovské dotváření práva proti zájmům soukromých osob. Takové soudcovské dotváření práva je nutné podrobit obzvláště přísnému ústavnímu přezkumu, neboť tímto postupem obecných soudů mohou být porušena nejen základní práva stěžovatele (a to zejména subjektivní právo stěžovatele na svobodné jednání v zákonných mezích ve smyslu čl. 2 odst. 3 Listiny a zásada pacta sunt servanda plynoucí z čl. 1 odst. 1 Ústavy), ale i princip dělby moci, který je nedílnou součástí principu právního státu ve smyslu čl. 1 odst. 1 Ústavy.“

[17] Poslední legislativní změna týkající se zákona č. [216/1994](#) Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, byla provedena zákonem č. [258/2016](#) Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o spotřebitelském úvěru. S účinností od 1. prosince 2016 není možno řešit „spory ze smluv, které se spotřebitelem uzavírá podnikatel“ v rozhodčím řízení a případný spor musí autoritativně rozhodnout příslušný obecný soud.

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nový zákon o veřejných dražbách, aukce a obálkové metody](#)
- [Evropská unie mění pravidla plateb: více odpovědnosti, intenzivnější zpracování dat, více kontrol](#)
- [Pohled přes hranice - natáčení pornografických klipů jako důvod výpovědi z nájmu bytu](#)

- [Nařízení EU o umělé inteligenci a jeho dopady na využití jazykových modelů v advokátní praxi](#)
- [Revize zájezdové směrnice: co přináší, co hrozilo a co to znamená pro praxi](#)
- [Kupní smlouva o převodu nemovitosti bez uvedení výše kupní ceny](#)
- [Odpovědnost zaměstnavatele a zaměstnance v souvislosti s využitím umělé inteligence](#)
- [Nový návrh zákona o platformové práci - 2. díl: Redefinice závislé práce](#)
- [Druhá „tlačítková novela“: povinné tlačítko pro odstoupení od smlouvy](#)
- [JIRÍ HARNACH - VEŘEJNÉ ZAKÁZKY LIVE! - ČERVEN 2026](#)
- [Souhlas s veřejným užíváním pozemku jako překážka nároku na bezdůvodné obohacení - nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2541/25](#)